

1815 Viyana Düzenlemesi: Dayatma Barış

Erdal Çetintaş¹

DOI: 10.5281/zenodo.14585253

Öz

Fransa karşıtı güçler, başarısız Rusya seferi sonrası 1813 yılında Leipzig Savaşı'nda Napoleon'u yenilgiye uğrattılar. I. Paris Anlaşması'yla Fransa ile barış yapıldı ve Napoleon'un iktidarına son verildi. Avrupa'nın büyük bir kısmını ele geçiren Napoleon bir imparatorluk ve Fransa merkezli yeni bir düzen kurmuştu. Yenilmiş Fransa ile yapılan barışın ardından Napoleon'dan geriye kalan düzenin de restore edilmesi gerekiyordu. Bu maksatla, Viyana'da 1814'de başlayan bir kongre düzenlendi. Muzaffer güçler olan Büyük Britanya, Rusya, Avusturya ve Prusya'nın ana aktör olduğu kongreye kıtanın tüm devletleri davet edildi. Devrim savaşları süresince gelişen halk egemenliği ve milliyetçilik gibi ideolojik meselelerin yanında, katılımcıların her birinin kendi ajandası ve beklentileri vardı. Lakin muzaffer devletler kongrede diğerlerine söz hakkı tanımadı, halk egemenliği ve milliyetçilik düşüncesini dikkate almadılar. Tüm meseleleri ve toprak düzenlemelerini kendi aralarında, menfaatlerine uygun bir şekilde ele aldılar. Bunu, Napoleon'a karşı verdikleri mücadelenin, kayıplarının tazminatı, kazandıkları zaferin doğurduğu doğal bir hak olarak gördüler. Kendilerinin tarihi ve güncel çıkarlarının uzlaştırılması yoluyla ancak devletlerarası güç dengesinin ve barışın tesis edilebileceği inancıyla hareket ettiler. Napoleon'un mirasını kendi aralarında paylaştılar. Hatta O'nun sistemini örnek aldılar. Napoleon düzeninde bağımsızlıklarını kaybetmiş devletlere ve kitlelere özgürlükleri yine verilmedi. Bir kişinin egemenliği yerini dört devletin egemenliğine bıraktı. Halklar bir yerden alınıp başka yerlere transfer edildiler. 1815 düzenlemesi, tüm Avrupa halkları için değil, devrime kadar birbiriyle rekabet içinde olan muzaffer dört güç arasında barış getirdi. Geçmişin sorunlarını çözen kongre, aldığı kararlar ve kurduğu yeni kıta düzeniyle gelecekteki sorunların ve çatışmaların tohumlarını attı.

Anahtar Kelimeler: Viyana Düzenlemesi, Viyana Kongresi, Viyana Barışı, Avrupa Uyumu, Napoleon.

1815 The Vienna Settlement: An Enforced Peace

Abstract

The anti-French alliance enabled to defeat Napoleon at Leipzig in 1813, after his unsuccessful Russian campaign. They imposed a peace to France with the I. Paris Treaty in

¹ Kırıkkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kırıkkale/Türkiye, er.cetintas@hotmail.com. ORCID: 0000 0002 9814 7574.

1814 and Napoleon was dethroned. Bonaparte, who had invaded the large part of Europe, had established a great empire and a French centered order in the continent. After overthrow of Napoleon, they needed to restore the system that he left behind. For this reason, they summoned a congress in Vienna in 1814. All Powers sent representatives to Vienna where the four triumphant Great Powers, the Great Britain, Russia, Austria and Prussia were the main actors. Beside the questions like the self-determination and nationalism that aroused during the Napoleonic era, every participant had its own agenda and expectations. But the Great Powers never considered the others. All the important matters and land regulations were decided by the four Powers according to their national benefits. Moreover, they ignored the great principles of liberalism and nationalism. They believed that this was as the triumphant Powers their right. On the other hand, they thought that, a balance of Powers which conciliates their interests, would provide the peace in Europe. So, they shared the Napoleon's legacy among themselves. The small states and peoples who lost their independence during Napoleon's rule were not liberated. They were just transferred from government to government without consultation of their wishes. The sovereignty of one ruler was replaced by the sovereignty of four rulers. Congress established the peace between four Powers but not for the peoples. It solved previous problems, but at the same time, it opened the way for many future questions and conflicts.

Key Words: The Vienna Settlement, The Vienna Congress, The Peace of Vienna, The Concert of Europe, Napoleon.

Extended Abstract

Napoleon's unsuccessful Russian campaign gave an opportunity the anti-French alliance to defeat him. Napoleon had left his army in Russia. He raised a new army in France but it was untrained and unsteady. The allied Powers enabled to defeat Napoleon at Leipzig in 1813. He was dethroned and exiled to Elba. the Bourbon dynasty was restored in France. They imposed a peace to France with the I. Paris Treaty in 1814. The treaty of Paris confined France to its boundaries of 1792, those obtaining before the wars. Bonaparte, who had invaded the large part of Europe, had established a great empire and a French centered order in the continent. After overthrow of Napoleon, the allied Powers needed to restore the system that he left behind. In order to deal with all those questions they had agreed to hold an international congress at Vienna. The Congress assembled in September 1814. All the states of Europe sent representatives to Vienna where the four triumphant Great Powers, the Great Britain, Russia, Austria and Prussia were the main actors. The late enemy, France also was represented at the Congress. Beside the questions like the self-determination and nationalism that aroused during the Napoleonic era, every participant had its own agenda and expectations. But the Great Powers never considered the others. All the important matters and land regulations were decided by the four Powers according to their national benefits. Moreover, they ignored the great principles of liberalism and nationalism. They believed that this was as the triumphant Powers their right. They were most especially concerned to produce a balance of power on the continent. They thought that, a balance of Powers which conciliates their interests, would provide a lasting the peace in Europe. They did not desire to restore the boundaries obtaining before the wars. They desired to restore the liberties of Europe, meaning the freedom of European states from domination by a single power. The chief menace to peace seemed to be late trouble-maker, France. So the Congress of Vienna without much disagreement, erected barrier states along with the French frontiers. They shared the Napoleon's legacy among themselves. The small

states and peoples who lost their independence during Napoleon's rule were not liberated. They were just transferred from government to government without consultation of their wishes. The sovereignty of one ruler was replaced by the sovereignty of four rulers. In meantime, Napoleon escaped from Elba and landed in France in March 1815. He again proclaimed the empire. War again started. The allied forces won a great victory at Waterloo in Belgium. Napoleon was exiled to St. Helena. A new peace treaty, was made with France. It was severe than the first. The second and the last Napoleonic menace made things easier for the allied Powers. They managed to impose the decisions that they took among themselves according to the their interests. All the participants accepted to sign the triumphant Powers judgement. Congress established the peace between four Powers but not for the peoples. The settlement gave no satisfaction for the nationalists and liberals. It was a disappointment to many liberals and nationalists. It solved previous problems, but at the same time, it opened the way for many future questions and conflicts. Especially, the transfer of peoples from a government to another governments without their wishes opened the way to subsequent troubles. On the other hand, the settlement made Great Britain the most profitable state. The British refused any discussion of the freedom of the seas during the congress. They also barred all colonial and overseas questions. So the Vienna settlement confirmed all their monopolies over the seas and colonies. Great Britain emerged in 1815 as a worldwide empire without any rival lasted to the end of World War II.

Giriş

Haziran 1789'da Fransa'da yaşanan devrim sadece bu ülkenin siyasi-toplumsal yapısını değiştirmede, getirdiği ilkeleri ve siyasi-toplumsal düzeni ihraç ederek Avrupa'daki geleneksel yapıları ve yerleşik menfaatleri de tehdit etti. Muhafazakâr kıta buna savaşa karşılık verdi. Ana gövdesini Büyük Britanya, Rusya, Avusturya ve Prusya'nın oluşturduğu kıta koalisyonu ile devrim Fransa'sı arasında 1792'den 1815 yılına kadar sürecektir ihtilal savaşları başladı. Lakin devrim orduları durdurulamadı. Fransa etrafını işgal etmeye, sınırlarını genişletmeye başladı. İşgaller, devrim fikirlerinin ve düzeninin daha hızlı taşınmasına olanak verdi. Devrimin kültü haline gelen Napoleon Bonaparte'ın 1799 Ağustosunda iktidara gelmesiyle Fransız ordularının ilerleyişi çok daha büyük bir hız kazandı. Fransa'nın milli hafızasında önemli bir yer tutan XIV. Louis'in eriştiği görkemi paylaşmak hatta geçmek isteyen Napoleon'un kendi liderliğinde bir kıta imparatorluğu kurma idealinin yön verdiği işgaller bir Fransız emperyalizmine dönüştü. Avrupa'nın önemli bir kısmı onun iktidarının bir parçası oldu. Napoleon politikalarının tetiklediği milliyetçi uyanış ve tepki Fransız emperyalizmini sarssa da devrim karşıtı müttefikler Napoleon'u durduraktan henüz çok uzaktı. Onun ordusuyla ne İngilizlerin zenginliği, ne Avrupa'nın vatanperverliği, ne de Avusturya, Prusya orduları baş edebilecek güçteydi (Palmer, 1960, s. 408).

Napoleon'u iktidardan düşürmenin, Fransa'nın genişlemesini durdurmanın tek yolu ordusunun yok edilmesiyle mümkün olabilirdi. Bonaparte'ın Haziran 1812'de başlayan büyük Rusya seferi müttefiklere bu olanağı verdi. Bütün gözler Rusya'da idi artık. 600.000 kişilik bir orduyla Rusya'ya giren Napoleon, Eylül ayında Moskova'yı ele geçirdi. Lakin düzensiz çatışmaların yanı sıra, soğuktan, açlıktan ve hastalıktan ordusunu neredeyse kaybetti. Savaş makinesini Rusya'da bırakmıştı, büyük ordu yoktu artık. Aralık ayında Paris'e döndüğünde geriye yaklaşık 40.000 bitkin askeri kalmıştı. Toparlanma olanağı bulamayan Napoleon ile Ekim 1813'de Leipzig'de bir muharebe yapıldı. Kesin bir zafer elde eden müttefikler Paris'i

işgal ederek onu tahttan çekilmek zorunda bıraktılar. Ardından, Paris’de Bourbon monarşisi restore edilerek Fransa ile 30 Mayıs 1814 tarihinde I. Paris Anlaşması ile barış yapıldı. Devrik İmparator Napoleon da Ekim 1814 ‘de Elbe adasına sürgüne gönderildi. Sadece 1792 sınırlarına, yani savaş öncesi sınırlarına çekilmesi sağlanan Fransa’ya başka yaptırım uygulanmadı. Böylece, destekledikleri ama aynı zamanda devrimin kazanımlarını da kabul etmek zorunda bırakılan XVIII. Louis’in hoşnutsuzlukla karşılaşmamasını, önünün açılmasını ve tahtını pekiştirmesini istediler (Lerner, 1993, s. 690; Merriman, 2010, s. 624; Roberts, 2010, s. 474).

Fransa ile yapılan barışın ardından Napoleon’un geride bıraktığı mirasın tartışmaya açılması ve büyük devletler arasında çözüme kavuşturulması için Viyana’da bir kongre düzenlenmesine karar verildi. Bu makale Viyana’da alınan kararların, ortaya çıkan yeni Avrupa düzeninin dayandığı esasları ana hatlarıyla tartışmaya ve kıtanın geleceğine mirasını ortaya koymaya çalışacaktır.

Napoleon’un Mirası

Devrim ve Napoleon’un iktidarı Avrupa’daki yerleşik rejimleri büyük ölçüde yıkarırken, geride kalanları sarsıp meydan okunmasına yol açtı. Aynı zamanda, muhafazakâr kıtanın sindirmesi hayli zor köklü coğrafi, toplumsal ve ideolojik değişimler getirdi. En önemlisi de sınırları ve haritaları değiştiren, devletlerarası güç dengesini ve Avrupa’nın yazılı olmayan örfi hukukunu bozan Fransız yayılcılığı idi. 1792 yılında ihtilal savaşları başladığında devrim orduları ülkelerindeki devrimi, siyasi ve toplumsal kazanımlarını korumak maksadıyla cepheden cepheye koşmuşlardı. Lakin kısa ve beklenmedik bir süre içerisinde düşmanları püskürten ordular, içselleştirdikleri, savundukları ve güç aldıkları özgürlük, halkın egemenliği ve eşitlik gibi devrim düşüncelerini sınırları haricindeki halklara da götürme vaadiyle, bir araç olarak kullanarak, tüm cephelerde işgallere, Fransa’nın sınırlarını genişletmeye başladılar. Devletler yok edildi, hanedanlar yerinden edildi, yeni siyasi birimler, yeni düzenler kuruldu (Siemann, 2019, s. 414).

Napoleon iktidarında, batıda Portekiz hariç tüm topraklar, güneyde Sicilya dışında tüm İtalya coğrafyası, doğuda Avusturya’ya, kuzeyde Danimarka’ya kadar, kuzeydoğuda ise Prusya dışında Varşova Dukalığı dahil topraklar artık onun Fransa’sının kontrolü altındaydı (Roberts, 2010, s. 433; Rude, 2022, s. 219). Fransa’nın sınırlarını hiç olmadığı kadar uzaklara taşıyan muhteris Napoleon XIV. Louis’in sahip olduğu görkemi aşmıştı. 1804 yılında genel bir halk oylamasıyla imparator oldu ve büyük bir imparatorluk kurdu. İmparatorluğu iki parçalı bir yapıydı. Birincisi, ana merkez olan ve bizzat yönettiği Fransız imparatorluğu, diğeri ise işgal edilmiş bağımlı devletlerden oluşan dış kısımdı. Söz konusu iki yapı onun uluslar üstü büyük imparatorluğunu oluşturuyordu (Palmer, 1960, s. 388). Napoleon’un aile imparatorluğuydu bu. İspanya’da ve Napoli’de Bourbonları, Hollanda’da Orange hanedanı’nı ve Toscani’de Habsburg monarşisini yerinden etti. Doğrudan ya da dolaylı kendine bağladığı ülkelerin başına seçimle gelmiş yöneticiler değil, aile üyelerini atadı. Seçimle iş başına gelen bir diktatöre dönüşen Napoleon devrim fikirlerine aykırı bir usulle ailesini yönetim aracı olarak kullandı (Palmer, 1960, s. 389; Siemann, 2019, s. 414). Öte yandan, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğuna da son vererek, Ren Konfederasyonu adıyla Avusturya ve Prusya dışında üçüncü bir Alman devleti kurdu.

Devrimin Fransa'da uygulanan temel reformlarının aynısını bağımlı devletlerde de uyguladı. Ancak, siyasi, toplumsal, ekonomik ve hatta dini tüm yerel nizamı, değerleri ve çıkarları tehdit eden Fransız-Napoleon usulü bir demokrasiydi bu. Devrimci orduların haykırdığı halkın egemenliği, özgürlük ve eşitlik gibi söylemler yerini artık Fransız emperyalizmine bırakmıştı. Bağımlı devletler, başta para ve asker olmak üzere her türlü kaynaklarını ve olanaklarını Napoleon ve ordusunun hizmetine sunmak zorunda bırakıldılar. Almanlar, Hollandalılar, Belçikalılar, İtalyanlar, Polonyalılar, hatta İspanyollar çok uzak cephelerde ve diyarlarda onun ordularında savaşmak durumunda kaldılar (Palmer, 1960, s. 394, Davies, 2011, s. 811).

Özgürlük vaadiyle sınırları aşan devrim ordularının halkları bireysel ve toplumsal özgürlüklerinden yoksun bırakması bir müddet sonra, daha evvel görülmemiş milli hisleri ve tepkileri ortaya çıkardı. Tetiklenen milliyetçi duygular başta İspanya'da, ardından Alman ve İtalyan coğrafyasında ve nihayet Rusya'da Napoleon'a ve Fransız emperyalizmine karşı milli kurtuluş mücadelelerine evrildi. Bu şekilde, kitlelerin de Napoleon karşıtı mücadeleye iştirak etmesi onun iktidarının sarsılmasında azımsanmayacak bir rol oynadı. Politikaları ve uygulamalarıyla beslediği ve tetiklediği milliyetçilik de böylece Napoleon döneminin mirası olarak kıta halklarının duygusal benliklerindeki yerini almış oldu (Laven – Rial, 2000, s. 5).

Napoleon düzeninin geride bıraktığı bir başka önemli mesele, kutsal ve tarihi yönetme hakkına sahip monarşileri ve onların etrafında örgütlenmiş ayrıcalıklı hiyerarşileri tasfiye ve tehdit eden halk egemenliği esasına dayanan yeni meşruiyet anlayışıydı. Bu, daha evvel görülmemiş bir yoğunlukta siyasi tartışmalar doğurdu. Kitleler ile meşruiyeti sorgulanan iktidarlara karşı karşıya getirdi. Geleneksel siyasi ve toplumsal kültürü kökten değiştirecek bir denklemdi. Eğer, egemenliğin kaynağı halk olacaksa, yönetenle yönetilen arasında itaat ve yükümlülük temelindeki ilişkiyi yeniden belirlemek ve inşa etmek gerekecekti. Bu durumda, hükümdarların ve ayrıcalıklı sınıfların değil, halkın çıkarları belirleyici olacaktı. Hükümetler de devleti bu çıkarlar doğrultusunda yönetmeye başlayacaktı. Belki, doğal ihtiyaçların ötesinde insanların arzuları ve ekstra beklentileri de siyasetin temel başlıkları arasında yerini alacaktı (Roberts, 2010, s. 470).

Viyana Kongresi (1814-1815)

Öncelikle belirtmek gerekir ki, kongrenin mimarı Napoleon'un iktidarına son veren dört muzaffer güç, Büyük Britanya, Rusya, Avusturya ve Prusya idi. Sonunda ortaya çıkacak olan mutabakat da bu devletlerin Viyana'daki diplomatlarının eseri olacaktı (Merriman, 2010, s. 625; Siemann, 2019, s. 417). Bununla birlikte, muzaffer devletler yenik Fransa dahil Avrupa'nın tüm egemen güçlerini de kongreye davet ettiler. Böylece, alınacak kararları uluslararası hukuk ve tüm kıta adına meşrulaştırma olanağına sahip olabileceklerdi (Jarrett, 2013, s. 70). Kongre bir yönüyle barış anlaşması değildi. Zira savaşın sonunda barış 30 Mayıs 1814 tarihinde I. Paris Anlaşması'yla zaten yapılmıştı. Öte yandan, ilerde yeni savaşlara yol açmasına engel olmak amacıyla, devrimin ve kültü Napoleon'un arkasında bıraktığı sorunları kendince çözen, kıtanın yarınlarına yön veren bir barış anlaşmasıydı (Dakin, 1977, s. 16; Siemann, 2019, s. 414, 419, 422-423). Bir diğer ifadeyle gelecekteki barıştı.

I. Paris Anlaşması'yla Fransa'nın sınırları tespit edilmişti. Lakin Fransa sınırları dışında yaklaşık 32 milyon insanın yaşadığı, sınır anlaşmazlıkları ve statü problemlerinin olduğu toprakların geleceğine henüz karar verilmemişti (Dakin, 1977, s. 14; Jarrett, 2013, s. 69). Halk

egemenliğine dayanan meşruiyet ideolojisi, milliyetçilik ve en önemlisi Napoleon'un bozduğu devletlerarası güç dengesinin yeniden tesisi Viyana'da diplomatları bekleyen diğer mühim başlıklardı. Fakat söz konusu başlıklar üzerinde katılımcıların yaklaşımları örtüşmüyordu. Bir kısmı tamamen savaştan önceki statükoya geri dönülmesini, eski sınırların ve monarşilerin restorasyonunu istiyordu. Öte yandan, toprakların tanziminde yeni meşruiyet ilkesinin esas alınmasını savunan milliyetçiler, bilhassa Alman ve İtalyanlar, özgürlüklerini talep ediyordu. Özgürlükleri için Napoleon'a karşı savaşmış olan bu kitleler savaştan evvel olduğu gibi Avusturya'nın dönmesini, eski rejimlerin ihya edilmesini asla istemiyordu (Lefebvre, 2011, s. 534,552; Jarrett, 2013, s. 85).

Muzaffer devletlerin yaklaşım ve planları da başkaydı. Aslında Napoleon sonrasının çerçevesini daha savaşlar sürerken belirlemişlerdi. Rusya'nın uzlaşma önerisine karşı Britanya Başbakanı Pitt'in 1805 yılında Çara gönderdiği bir mektupta nihai uzlaşma ve sistemin özü ortaya konulmaktaydı. Kıtada barışı bozan ve Avrupa devletler sistemi içerisinde gücün nasıl kullanılacağı sorununu ortaya çıkaran Bonapartist emellerin kıtaya maliyetine dikkat çeken Pitt, mektupta savaş zamanında müttefik olan devletlerin savaş sonunda da ortak bir mutabakat ile genel barışı tesis etmesi gerektiğini ifade etmişti. Ona göre, bu barış büyük devletlerin çıkarlarını ve güvenliğini karşılıklı teminat altına alan, Avrupa'ya örfi hukuku yeniden kazandıran ve muhteris bir gücün hegemonyacı tehdidini önleyecek, Avrupa uyumu denilebilecek kolektif bir sistemin inşası ile mümkündü (Dakin, 1977, s. 16; Kennedy, 1994, s.163; Best, 2012, s. 15-16). Muzaffer güçler, 1814 yılında Viyana'da da Pitt'in yıllar evvel ortaya koyduğu bu çerçeveyi koruyan bir çizgideydiler. Hatta bu dört devlet, kıtanın geleceğine kendilerinin yararına yön vermenin zaferi kazananlar olarak en doğal hakları olduğu düşüncesi içindeydiler (Bullen, 1977 (1), s. 55; Siemann, 2019, s. 419; Rude, 2022, s. 231). Üstelik Prusya hariç Büyük Britanya, Rusya ve Avusturya'nın emperyal karakterleri ve kongreye gönderdikleri dışişleri bakanı düzeyindeki temsilcileri de söz konusu anlayışın ruhunu yansıtmaktaydı. Britanya'yı Castlereagh, Rusya'yı Nesselrode, Avusturya'yı Prens Metternich ve Prusya'yı temsil eden Hardenberg geleneksel rejimlerin aristokrat kökenli diplomatları olarak hanedan çekişmeleri, güç dengesi gibi konulara oldukça aşina ve çok tecrübeliydiler (Palmer, 1960, s. 416; Jarrett, 2013, s. 131; Siemann, 2019, s. 417, 419).

Emperyal muzaffer devletlerin çıkarına bir düzenlemenin küçük devletlerin talepleri ve halk egemenliği fikri başta devrim ruhu taşıyan istek ve beklentileri karşılamayacağı aşıkardı. Aslında, uzun savaş yıllarında müttefikler Napoleon'a karşı ortaya çıkan özgürlük ve milliyetçi hisleri kullanmışlar, hatta teşvik dahi etmişlerdi. Avrupa'nın özgürleştirilmesi çağrılarını yapmışlar, İspanya'da, Almanya'da, İtalya'da ve Rusya'da milliyetçi silaha başvurmuşlardı. Ancak, Napoleon'u yenip kıtayı kontrol ettikleri andan itibaren özgürlük fikrine ve milliyetçiliğe yüz çevirdiler. Özgürleştirme mesajından kastettikleri Avrupa'nın bir kişinin, bir devletin hegemonyasından kurtarılmasıydı sadece. Onlara göre barışa olan ihtiyaç ve kararlılık liberal ve milliyetçi fikirlerden çok daha önemliydi. Barışı getirmenin başlıca yolu da devletlerarası güç dengesini yeniden tesis etmektir (Seaman, 1955, s. 4; Palmer, 1960, s. 416; Dakin, 1977, s. 15; Jarrett, 2013, s. 86). Bu da bir takım toprakların ve kitlelerin yer değiştirmesiyle, bir yerden alınıp başka bir yere verilmesiyle olabilirdi (Palmer, 1960, s. 416). Güç dengesini ve barışı temin edecek bu toprak düzenlemesi savaş hakkı olarak muzaffer devletlerin ödüllendirilmesi, stratejik gereksinimler ve cezalandırma esasları temelinde yapılmalıydı (Dakin, 1977, s. 14; Jarrett, 2013, s. 85-86). Ganimetin paylaşılması ve müttefiklerin çıkarlarının uzlaştırılması anlamına gelen düzenlemeye göre cezalandırılacak

olanlar Bonapartist politikalarla işbirliği yapmış olanlardı. Öte yandan, toprak düzenlemesinde geleneksel meşruiyet ilkesinin altını çizmelerine rağmen, Fransa'ya karşı tampon devletlerin oluşturulmasında bu prensibi görmezden gelmeğe, bazı küçük devletleri harcamaya da hazırıldılar (Merriman, 2010, s. 628).

Güç dengesinin ve kıta barışının temini üzerine genel esaslarda mutabık kalan muzaffer güçler detaylarda görüş farklılıklarına sahipti ve her birinin rezervi vardı. İngilizler için milli güvenlikten sonra gelen en önemli mesele ticari çıkarlarıydı. Dolayısıyla Castlereagh'ın Viyana'daki temel hedefi Britanya'nın siyasi ve ticari çıkarlarına hizmet edecek bir güçler dengesi ve barışı sağlamaktı (Bartlett, 1977, s.147, 149; Jarrett, 2013, s. 87). Küresel çapta İngiliz askeri ve ticari üstünlüğüne ev sahipliği yapan denizlerin serbestliği meselesinin tartışmaya açılmasına şiddetle karşıydı. Aynı şekilde, koloniler üzerindeki hakimiyet bahsinde de oldukça tutucuydu (Lefebvre, 2011, s. 535). Başka bir deyişle, İngilizler denizler ve deniz aşırı coğrafyalardaki tekellerinin devamını istiyorlar, başka bir güç ya da güçlerle paylaşmayı akıllarından bile geçirmiyorlardı. Castlereagh kıtadaki politikasını ise başlıca Fransa ve Rusya endişesi üzerine şekillendirmişti. Önceliği Fransa'nın etrafını kuşatan dost ve güçlendirilmiş tampon devletlerin temelini atmaktı. Bu manada, Ren bölgesinde Prusya, İtalya'da Avusturya, kuzeybatıda Netherlands devletiyle çevrelemeyi planlıyordu (Lefebvre, 2011, s. 535; Jarrett, 2013, s. 87). Napoleon savaşlarından güçlenerek çıkan Çarın yayılmacı emelleri İngilizleri tedirgin eden diğer bir husustu. Onun Polonya'nın tamamını alma planına karşı Avusturya ve Prusya ile ortak bir cephe kurmak niyetinde olan İngiliz diplomat, bu iki Alman devletini yakınlaştırarak hem Fransa'ya hem de Rusya'ya karşı Alman coğrafyasını tahkim etmek istiyordu (Barlett, 1977, s. 149; Lefebvre, 2011, s. 535).

Ev sahibi Metternich'in iki büyük takıntısı vardı. Devrimci değişimler ve Rusya. Çok unsurlu yapısından dolayı devrimci düşünceler ve milliyetçiliğe karşı ülkesi Avusturya'nın toprak bütünlüğünü muhafaza etmek önceliği idi (Lerner, 1993, s. 690; Jarrett, 2013, s. 88). Bu bağlamda Avusturya İmparatorluğu'nun çıkarlarıyla Avrupa'nın çıkarlarını bir tutuyordu. İmparatorluğu için faydalı olan tüm Avrupa için de faydalıydı. O, ülkesi gibi kıtayı da birbirine bağımlı, benzer toplumsal yapıların bir bütünü olarak görüyordu. Bunun anahtarı da elbette ki güçlü yönetimlerdi (Sked, 1977, s. 114). Rusya konusunda Castlereagh ile aynı endişeyi paylaşıyordu. Hatta Metternich'e göre, Fransa'nın kıtaya tek başına tekrar hakim olması tehlikesi, Napoleon'un tasfiyesinden güçlenerek çıkan Rusya'nın arz ettiği tehlikeden daha az bir tehditti (Dakin, 1977, s. 15; Merriman, 2010, s. 625). Bu nedenle, Habsburg İmparatorluğu'nu çevreleyen topraklarda nüfuzlarını artırmak, Rusya'nın Orta Avrupa yönünde güçlenmesine mani olmak için Polonya'nın tamamını ilhak etme planını engellemek gerekiyordu. Öte yandan, Saksonya'nın bütünü almaya isteyen Prusya'nın bu isteğine mani olmak ta Avusturya'nın yararınaydı (Jarrett, 2013, s. 88). Metternich, Avusturya'nın güvenliği ve çıkarı için Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini de tartışmaya açmak istiyordu. Britanya temsilcisi Castlereagh da aynı görüşteydi. Metternich'e göre Osmanlı Devleti hem Balkanlardaki olası milliyetçilik hareketlerine, hem de Rus yayılmacılığına karşı bir tampon ve Avusturya'nın doğal müttefikiydi. Hasılı, Avrupa dengesinin önemli bir parçasıydı (Jarrett, 2013, s. 148; Sedivy, 2013, s. 33,38). Bu nedenle, hem o, hem de Castlereagh Osmanlı Sultanı II. Mahmud'dan Viyana'ya temsilci göndermesini istediler. Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü yazılı garanti altına almak, böylece Rusya'nın Balkanlara sarkmasını engellemek niyetindeydiler. Hatta kendisi de Viyana'ya gelmiş olan Çarı, Kafkaslarda bazı toprak kazanımları karşılığında Osmanlı toprak bütünlüğünü konuşmaya razı ettiler. Lakin tüm

çabalara rağmen Sultan temsilci göndermeyi kabul etmedi². Sultanın kararının arkasında, Avrupa devletlerinin kendi lehine hareket etmeyeceklerine dair duyduğu kuşku vardı. Ona göre Osmanlı Rusya'nın taleplerini karşılamaya zorlanabilirdi (Anderson, 2001, s. 65; Jarrett, 2013, s.148; Sedivy, 2013, s. 42-43).

Napoleon'un bertaraf edilmesinde oynadığı rol Rusya'yı oldukça güçlendirmişti. Elinin altında tuttuğu büyük ordu Rus Çarını hırpalanmış Avrupa'nın yöneticileri arasında tartışmasız en kudretli hissettiriyordu (Potyemkin, 1977, s. 470). Britanya temsilcisi Castlereagh ve Metternich endişelerinde haklıydılar. Zira Rus temsilci Nesselrode güç dengesinin temini için çıkarların uzlaştırılması ortak görüşünü yayımlacı emellerini gerçekleştirmede manipüle etmeye hazır bir tavır içindeydi (Dakin, 1977, s. 15). Bu genel yaklaşım haricinde Rusya'nın da bir hassasiyeti vardı. O da Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki varlığının tartışmaya açılmaması. Yukarıda da ifade edildiği üzere bu hususta başarılı da oldular (Palmer, 1960, s. 413). Nesselrode'un çantasındaki diğer önemli başlıklar Polonya'nın tamamını almak, Saksonya'nın bütününe ya da önemli bir kısmının Prusya'ya verilmesini sağlamaktı (Palmer, 1960, s. 416; Jarrett, 2013, s. 86-87).

Prusya temsilcisi Hardenberg'e verilen görev sadece ülkesinin savaş öncesi sınırlarını muhafaza etmek değil, mümkünse her yönden topraklarını genişletmekti. Prusya, bilhassa Napoleon ile kader birliği etmiş bitişik Saksonya Krallığı'nı ve Mainz'in kontrolünü istiyordu. Hardenberg'in ajandasında, başarabilirse, Prusya'yı Kuzey Almanya'da çok daha güçlü konuma taşıyacak bir tür bağımsız Alman devletleri birliğinin inşa edilmesini sağlamak ta vardı (Jarret, 2013, s. 87). Tüm bunlar tekmi Almanya'nın kontrolü rekabetinde Avusturya karşısında Prusya'yı daha iddialı bir duruma getirebilirdi.

Yenik Fransa'nın da kongreye davet edildiği evvelce ifade edilmişti. Paris yönetimini temsil eden Talleyrand oldukça mahir ve tecrübeli bir diplomattı. Napoleon savaşları ve Fransa'nın yenilgisinin elini kolunu bağladığının bilincindeydi. Buna rağmen iki konuda elinden geleni yapmaya kararlıydı. Birincisi ve en önemlisi, Fransa'ya tekrar büyük devlet statüsü kazandırmaktı. Diğeri ise tampon devletlerle Fransa'nın etrafını kuşatmada kararlı olan muzaffer güçlerin bu aşamada çok acımasız davranmalarına mani olabilmektir. Dolayısıyla, kongrede yapacağı en iyi şey ana karar alıcıların çıkar çatışmasına, fikir ayrılığına düşmesini beklemek ve ortaya çıkacak fırsatlardan mümkün olduğunca yararlanmaktır (Lerner, 1993, s. 690; Jarrett, 2013, s. 88).

Kongre Eylül 1814'de Viyana'da toplandı. Bütün Avrupa devletlerinin temsilcileri geldi. Daha evvel belirtildiği gibi, muzaffer devletlerin asıl amacı tüm devletlerin kendi kararlarını kabul edeceği bir toplantı olmasıydı. Lakin daha başlarda, bazı küçük devletlerin buna rıza göstermeyeceklerinin anlaşılması onları endişelendirdi. Bu manada en belirgin tavır özgürlükleri için Napoleon emperyalizmine karşı İberik yarımadasında ilk milliyetçi direnişi başlatan ve bu ruhu tüm kıtaya aşıl原因 İspanya'dan geldi. İspanyol temsilcinin görüşmelerde bazı İtalyan topraklarında ülkesinin hak sahibi olduğunda ısrar etmesi büyük devlet

² Napoleon karşıtı koalisyonun zaferinden Osmanlı Devleti'nin de memnun olduğunu belirten Ahmet Cevdet Paşa'ya göre, içeride önemli sıkıntılar yaşandığı için Avrupa'daki gelişmelere gereken alaka gösterilmemiş ve Viyana'ya temsilci gönderilmemiştir. Osmanlı Devleti kongreye katılmış olsaydı siyaseten çok daha faydalı olurdu diye düşünen Cevdet Paşa, tecrübeli devlet ricalinin olmayışının da bunda rol oynadığının altını çizer. Bkz. Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, 5, Üçdal Neşriyat, İstanbul,1994, s. 2547-2548, 2558-2559.

temsilcilerini hayli öfkelenirdi. Öyle ki, onu balonla geziye davet ettikleri ve tek başına Alpler yönünde gökyüzüne saldıkları söylenir (Merriman, 2010, s. 622). Bunun üzerine dört devlet, önemli meselelerin küçük devletlere sormadan, kendi aralarında ele alınması ve karara bağlanması hususunda uzlaştılar. Bundan sonra her şey, ikili, üçlü, bazen de dörtlü komitelerle gerçekleşti. Gerçekte kongre bir araya gelmedi. Bir kez resmen toplandı. O da muzaffer güçlerin aralarında vardığı nihai anlaşmayı imzalamak için (Palmer, 1960, s. 416; Merriman, 2010, s. 623; Lefebvre, 2011, s. 535).

Savaşta ve barışta müttefik olan devletler için en çetrefilli mesele Orta Avrupa'nın yeniden yapılandırılmasıydı. Bilhassa, devrim savaşları esnasında komşuları Rusya, Avusturya ve Prusya arasında paylaşılmış olan Polonya. Polonyalılar özgürlüklerinin verilmesini ve eski krallıklarının yeniden kurulmasını bekliyordu (Jarrett, 2013, s. 98). Öte yandan, Çar Polonya'nın tamamını istiyordu. Avusturya'nın ve Prusya'nın paylarına düşen kısımdan feragat etmeleri anlamına gelen bu düşünceye göre anayasal bir Polonya Krallığı kurulmalı ve Rus İmparatorluğu'na bağlanmalıydı. Üstelik Çara göre, Polonya'nın tamamını alması onun Avrupa'yı özgürleştirmeye katkısının bir karşılığı olarak görülmeliydi. Reel politikten uzak bu plana göre Rusya böylece batıdan gelecek tehditlere karşı kendini daha güvende hissedecekti (Palmer, 1960, s. 417; Jarrett, 2013, s. 99; Siemann, 2019, s. 426). Rusya bu meselede Prusya ile bir anlaşmaya da varmıştı. Doğuda, Polonya'daki toprak kaybına karşı Prusya'ya batıda toprak kazanımı teklif etmişti. Çar, Saksonya'nın tamamını önermişti (Palmer, 1960, s. 417; Jarrett, 2013, s. 99). Başka bir deyişle, tüm Polonya'nın Rusya'ya ve tüm Saksonya'nın Prusya'ya verilmesi için ortak bir cephe kurmuşlardı.

Metternich ve Castlereagh Rus planına karşı çıktılar. Onlara göre bunun gerçekleşmesi savaşlardan zaten en büyük askeri güç olarak çıkan Rusya'nın kıtaya egemen olmasını onaylamak anlamına gelirdi. Hatta İngiliz diplomata göre, gelinen noktada Viyana'da en önemli konu Rusya'nın dizginlenmesiydi artık. Büyük Britanya Napoleon ile Avrupa kıtası Rusya'nın eline düşsün diye savaşmamıştı (Palmer, 1960, s. Jarrett, 2013, s. 100). Metternich'e göre yayılcı politikalarıyla kıtanın bağımsızlığını tehdit eden Rusya ile Orta Avrupa arasında da tampon bölgeler olmalıydı. Rusya-Prusya cephesini ikna edemeyen Metternich ve Castlereagh ikilisi Fransa temsilcisi Talleyrand ile gizli bir görüşme yapmaya karar verdiler. Aralarında, gerekirse bu iki devlete karşı savaşa girebileceklerine dair bir anlaşmaya vardılar. Çok geçmeden, gizli anlaşma ortaya çıkınca endişelenen Çar uzlaşma masasına döndü. Polonya'nın büyük kısmının Polonya Krallığı adıyla idaresine verilmesine, geri kalanının eski paylarından daha azına razı olmak zorunda kalan Avusturya ve Prusya arasında paylaşılmasına razı oldu (Palmer, 1960, s. 418; Potyemkin, 1977, s. 475; Siemann, 2019, s. 428).

Polonya krizi sürerken Saksonya üzerinde de sorun kendini göstermişti. Prusya Saksonya'nın tamamını istiyordu. Saksonya kralı Napoleon'a uzun süre sadık kalarak onu terk eden son Alman hükümdarıydı. Saksonya'nın cezalandırılması gerektiğini düşünen Çar Prusya'nın talebini desteklemişti. Lakin Polonya meselesi çözüldükten sonra Rusya'nın Saksonya sorununa ilgisi azaldı ve Prusya'yı yalnız bıraktı (Palmer, 1960, s. 417; Potyemkin, 1977, s. 472; Jarrett, 2013, s. 127). Metternich'e göre Prusya da aslında yayılcı bir anlayışa sahipti. Fakat bu konuda çok hassas bir siyaset takip etmek ülkesi için daha faydalıydı. Ona göre Prusya, hem Rusya, hem de Fransa'ya karşı dengeyi muhafaza eden jeopolitik bir müttefikti, kaybedilmemeliydi. Diğer yandan, Prusya'nın Alman coğrafyasında etkisini gereğinden fazla artırmamasına da izin vermemek gerekiyordu. Bu nedenle Prusya'ya

Saksonya'nın az bir kısmı verilmeliydi (Siemann, 2019, s. 429). Meselenin çözümünde Castlereagh'ın tavrı belirleyici oldu. Saksonya'nın tamamı verilmesin, ama azı da verilmesin diyen İngiliz diplomat güç dengesi diplomasisi izleyerek, buranın üçte ikisinin yanı sıra Ren Nehri'nin sol yakasında da bazı toprakların Prusya'ya terkini uygun gördü. Böyle bir Prusya doğuda Rusya'ya, batıda Fransa'ya karşı güçlendirilmiş bir sur işlevi görecekti (Palmer, 1960, s. 416; Dakin, 1977, s. 27; Merriman, 2010, s. 626). Sonun da tüm taraflar Castlereagh'ın önerisine evet dediler. Şimdi Ren'in sol tarafındaki Alman topraklarına sahip olan Prusya'nın yeni pozisyonu aslında beklediğinden de avantajlıydı. Zira bölgenin önemli suyolları ve ticaret ağlarına sahip yeni toprakları, doğuda terk etmek zorunda kaldığı topraklardan çok daha değerliydi (Sked, 1977, s. 118; Jarrett, 2013, s. 129).

Polonya ve Saksonya sorunları aşıldıktan sonra geriye daha az problemler başlıklar kalmıştı. Bunların başında da Avusturya ve Prusya dışında kalan Alman coğrafyasının düzenlenmesi vardı. Napoleon 1806 yılında Kutsal-Roma Germen İmparatorluğu'na son vermiş, kendine bağlı bir Ren Federasyonu kurmuştu. Kongre ne Napoleon'un yaktığı imparatorluğu canlandırma ne de Alman milliyetçilerin birlik çağrılarına kulak verme düşüncesindeydi. Napoleon'un kurduğu düzenin aşağı yukarı muhafaza edilmesini daha uygun buldu (Palmer, 1960, s. 417; Merriman, 2010, s. 629). Buna göre, Alman devletleri Avusturya ve Prusya dahil 38 devletten oluşan gevşek bir konfederasyon altında birleştirildi. Üyeleri bağımsızlarını koruyacaktı. Germen Konfederasyonu adını alan bu kuruluşun başına da bir Germen Diyeti getirildi (Palmer, 1960, s. 417; Potyemkin, 1977, s. 477). Bu düzenleme Metternich'in planıydı ve diğer üyeler de benimsemişti. Plan iki hesaba dayanıyordu. Birincisi, bu kuruluş ona göre Almanların bölünmüşlüğü keskin ve sürekli kılacaktı. Diğer yandan, birbirleriyle dayanışma içinde olarak konfederasyon olası Fransız tehdidi ve saldırganlığına karşı üyelerini koruyabilecekti (Potyemkin, 1977, s. 477; Jarrett, 2013, s. 131-132). Bununla birlikte düzenleme Avusturya-Prusya ikiliğini ve çekişmesini sonlandıracak bir şey de getirmedi. Hatta Metternich aksini düşünse de, bu düzenleme bir anlamda temelini Napoelon'un attığı Alman milli birliğine yönelik bir adımın atılmasından başka bir şey değildi (Merriman, 2010, s. 629).

Almanya'da olduğu gibi milliyetçi motivasyonun yüksek olduğu bir diğer coğrafya İtalya idi. Lakin yerel hisler ve beklentilerin yine görmezden gelindiği yarımadanın geleceğinde de müttefiklerin çıkarları ve jeopolitik öncelikleri belirleyici rol oynadı. Bölge devrim öncesi Avusturya'nın egemenlik sahası olduğu için Metternich'in planı kabul edildi dense daha yerinde olur. Metternich, eskiden olduğu gibi, hem İtalya'da Avusturya'nın nüfuzunu tekrar tesis etmek, hem de Fransa'ya karşı burada yeni bariyerler inşa etmek istedi (Palmer, 1960, s. 417; Jarrett, 2013, s. 134). Nice, Savoie ve Cenova'nın verilmesiyle güçlendirilen Sardinya Krallığı (Piyemonte) Fransa'nın güneyinde kurulan birinci tampondu. Lombardiya, Venedik ve Adriyatik kıyısında İllirya'yı alan Avusturya'nın kuzey İtalya'da kurduğu egemenlik ise ikinci bariyerdi. Böylece Metternich Avusturya Hollandası'nı (Belçika) bırakarak uğradığı zararı İtalya'ya tekrar dönerek telafi etmiş oldu (Merriman, 2010, s. 628; Lefebvre, 2011, s. 536). Orta İtalya'da Napoleon'un son verdiği Papalık Devleti yeniden canlandırıldı. Güneyde Sicilya ve Napoli'de ise İspanyol Bourbonları restore edildi. Düzenlemeyle, İtalya'nın dağınık görünümü de korunmuştu (Palmer, 1960, s. 417; Armaoğlu, 1997, s. 77-78; Rude, 2022, s. 232).

Britanya'ya yakınlığından ötürü İngilizlerin oldukça hassas olduğu Fransa'nın kuzeydoğusu da yeni bir devletle çevrelendi. Avusturya Hollandası olarak bilinen Belçika

Hollanda'ya eklendi ve tarihi Hollanda Devleti Netherlands Krallığı adıyla yeniden canlandırıldı. İngiliz dostu bir Flemenk kralın hükümdarlığında kurulan bu devlet ilerde yine tehdit oluşturabilecek Fransa'nın Benelux bölgesine sarkmasının önünde güçlendirilmiş bir engel olarak Britanya'yı rahatlattı³ (Palmer, 1960, s. 416; Roberts, 2010, s. 472).

Fransa'yı kuşatma siyasetinin bir parçası da İsviçre oldu. Devrimin başlangıç yıllarında tarafsızlığını ilan eden İsviçre oldukça saygı görmüştü. 1798 yılında Fransız orduları tarafından işgal edilen ülke 1813 Leipzig Savaşı'nın ardından Napoleon' un kurduğu düzeni ilga ederek tarafsızlığını restore etmişti. Müttefikler Viyana'da, hem ödüllendirmek hem de Fransa'nın güneydoğusunda da tampon bir devlet inşa etmek amacıyla İsviçrelilere kendi geleceklerini şekillendirme olanağı verdiler. Yeni kantonlar da ekleyerek 22 kantonluk güçlendirilmiş bir İsviçre Federasyonu kuruldu. Üstelik tarafsızlığı onandı ve garanti altına alındı (Jarrett, 2013, s. 26).

Kongre toplanmadan evvel İskandinavya'da da büyük belirsizlik ve karmaşa hakimdi. 700 yıldır İsveç'e ait olan Finlandiya 1808 yılında Ruslar tarafından işgal edilmişti. Norveç'e sahip olan Danimarka uzun süre Fransa'nın müttefiki olmuştu. Hatta 1807'de Fransızların eline geçmemesi için İngilizler Kopenhag'ı bombardıman tabi tutmuşlar ve donanmasına el koymuşlardı. Viyana'da, Finlandiya İsveç'ten alınarak Rusya'ya, karşılığında Norveç Danimarka'dan alınarak İsveç'e verildi. Böylece Danimarka da cezalandırılmış oldu (Jarrett, 2013, s. 139, 141; Rude, 2022, s. 232).

Kıtadaki toprak düzenlemeleri, başka bir deyişle toprak paylaşımı, muzaffer güçlerin çıkarlarını uzlaştırmış, endişelerini yatıştırmıştı. Müttefikler arasında kıtada herhangi bir toprak talebinde bulunmayan tek devlet Britanya idi. İngilizler Avrupa'da daha ziyade devletler arasındaki dengeyle ilgilendi. Lakin denizlerde ve denizaşırı coğrafyalarda durum böyle değildi. Buralardaki egemenliği kırmızı çizgisiydi ve kimseyle paylaşmak istemiyordu. Zaten hakim olduğu yerlerin yanı sıra devrim savaşları boyunca ele geçirdiği denizaşırı noktaları da elinde tutmayı ve bunu tüm güçlere onaylatmayı başardı (Palmer, 1960, s. 413). Britanya bir anlamda, kıta dışındaki dünya liderliğini güçlendirerek Viyana'dan ayrıldı.

Avrupa haritasının yeniden belirlendiği kongrede birtakım ahlaki ve toplumsal meseleler de ele alındı. Bunlardan biri Almanya'da yaşayan Yahudilerin durumuydu. Yahudilere yönelik kısıtlamalar aslında Napoleon tarafından kaldırılmıştı. Grup değil, bireysel haklar tanınmıştı. Viyana'da bu durumun devamına karar verildi. Bu bir ilkti ve bir inancın hakları uluslararası bir konferansta ilk defa görüşülmüştü. Yahudilerin hakları garanti altına alındı (Jarrett, 2013, s. 140-141). Bir diğer konu ise köle ticareti idi. Fransız devrimi koloniler dahil köleliği kaldırmıştı. Kongre, kolonilerde plantasyonlarda köleliğe ihtiyaç duyan İspanya ve Portekiz'in itirazına rağmen köleliği de yasaklama kararı aldı (Jarrett, 2013, s. 144-145).

Kongre neredeyse işini bitirmişti. Geriye sadece varılan uzlaşının yazıya dökülmesi ve nihai imzaya sunulması kalmıştı. Tam bu esnada Napoleon'un sürgünde bulunduğu Elbe'den kaçtığı haberi geldi. Yasal olarak hala imparator olan Napoleon 20 Mart 1815 tarihinde Paris'e girerek yönetimi tekrar eline aldı. 18 Haziran 1815 tarihindeki Waterloo Savaşı hezimetine

³ Hatta, Bitanyalı bir prenses ile Hollanda kraliyet ailesinden birisi arasında evlilik ayarlayarak Hollanda tahtı ile Britanya monarşisi arasında bağ kurmak için Castlereagh bir plan yapmış ancak başarısız olmuştu. Bkz. Merriman, a.g.e., s.628.

kadar sürecek, literatüre “100 gün” olarak geçen son iktidarı başladı. Ancak, onun dönüşü ve savaşın tekrar başlaması kongreyi etkilemedi. Bu süre boyunca çalışmalar devam etti. Hatta Napoleon’un yarattığı son korku ve 1813’ ün muzaffer ordularına bir kez daha ihtiyaç duyulması müttefiklerin elini oldukça güçlendirdi. Napoleon sanki düşmanlarının işini kolaylaştırmak, aralarında bencilce aldıkları kararları meşrulaştırmak için son kez görünmüştü. Fransa’nın bir dizi devletle kuşatılması, dört büyük devlet arasındaki çıkar ve güç dengesi doğrultusunda barışın tesis edilmesi kararlılığını pekiştirdi ve geri kalan görüş ayrılıklarını, küskünlükleri unutmaya zorladı (Kennedy, 1994, s. 162; Merriman, s. 2010, s. 628; Roberts, 2010, s. 433). Çalışmalarına devam eden Viyana Kongresi nihai oturumunu Waterloo’dan birkaç gün önce yaptı ve anlaşma protesto eden İspanya hariç tüm katılımcılar tarafından imzalandı (Jarrett, 2013, s. 149; Potyemkin, 1977, s. 478).

Sonuç

Viyana’dan çıkan anlaşma, 1854-1856 yılları arasındaki Kırım Savaşı’na kadar yaklaşık 40 yıl boyunca ihtilafların savaştan çözülmediği bir barışın temelini attı. Öte yandan, genel ve büyük savaşları engellemesine rağmen, daha ziyade geçmişin sorunlarını çözen, kolektif değil sadece dört devletin çıkarları üzerine Avrupa güçler dengesini inşa eden 1815 barışı, gözettiği bencil, tutarsız ve fırsatçı esaslar itibarıyla gelecekteki birçok sorunun ve çatışmanın da tohumlarını attı.

Evvela belirtmek gerekir ki, kıtanın özgürlüğünü büyük oranda sınırlayan Napoleon politikaları ve uygulamaları üzerinden tasarruf ve kararlarını meşrulaştıran muzaffer güçler özünde ondan çok farklı davranmadılar. Napoleon nasıl Fransa’nın tarihi, kendinin şahsi ihtiraslarını gerçekleştirmek için devrimin özgürlük ve eşitlik ilkelerini istismar etmiş ise, müttefikler de Avrupa’nın tekrar özgürleşmesi ve devletlerarası dengenin restorasyonu adına, emperyal tutkularını tatmin eden, kitlelerin ve toprakların paylaşımını meşrulaştırdılar. Bu açıdan müttefikler kendi içlerinde de özeleştiriye uğradılar. Sir James Mackintosh, Dışişleri Bakanı ve Britanya’nın kongredeki temsilcisi Castlereagh’ın güç dengesi politikasını parlamentoda yaptığı bir konuşmayla şöyle eleştirmiştir: “ Yeni sistem büyük devletlerin çıkarı ve uyumu için küçük devletlerin yok edilmesini doğurdu. Bu bağlamda kongre her anlamda Fransız sistemini örnek almışa benziyor. Farklı olan sadece tek kişilik diktatörlüğün yerini üç kişinin yönettiği bir Avrupa diktatörlüğünün almış olması...” (Dakin, 1977, s. 32). İngiliz siyasetçinin de altını çizdiği gibi, Viyana barışı kıtada Napoleon döneminden olumsuz etkilenmiş olan devletleri ve halkları özgürleştirmiş değildi. Bir kişinin egemenliğinden alınanlar onlara sorulmadan Britanya dışındaki üç büyük gücün yönetimi altına transfer edildi sadece. Öte yandan, milli duyarlılık ve taleplere saygı göstermeyen kongrenin halk egemenliği fikrini değil monarşilerin kutsal haklarını gözettiği düşüncesi de gerçeği çok yansıtmıyordu. Geleneksel meşruiyet ilkesi daha ziyade daha evvelce açıklanan sebeplerle Fransa’da Bourbonlara uygulandı. Oysa Batı Almanya’da, Polonya’da, Saksonya’da, Norveç’te, Avusturya Hollandası’nda ve Kuzey İtalya’da uygulamadılar, hiç de düşünmediler (Seaman, 1955, s. 2). Bu bağlamda karar vericilerin, ne çok tutucu, ne çok revizyonist ne de belli bir ilke takip ettikleri söylenebilirdi. Politikalarına yön veren temel güdü fırsatçı ve pragmatik denge arayışıydı. Yaptıkları birinin bir diğerinden fazlasını almamasını garanti eden tarihi çıkarların tatmin edildiği karşılıklı bir uzlaşıydı (Dakin, 1977, s. 33; Jarrett, 2013, s. 150-153).

Diğer yandan, büyük güçlerin çıkarlarını uzlaştıran bir güçler dengesinin kıtaya barış getireceğini savunan Viyana ruhu kendi bağlamında da sorunluydu. 1815' in karar vericilerinin devrime kadar birbiriyle tarihsel rekabet içinde olan devletler olduğu gerçeği düşünülürken, söz konusu tez Avrupa'da barışa yönelik öncelikli tehdidin görmezden gelinen küçük devletler değil, çıkar çatışması yaşayan aynı büyük güçler olduğu gerçeğini de ortaya koymaktaydı. Öte yandan, gücü elinde bulunduranın kararları aldığı bir sistemi yasalaştırarak, bir anlamda zayıfların aleyhine güç kullanmanın önünü açan, kapsayıcı değil, ötekileştirici ve dışlayıcı bir anlayışı da meşrulaştırmış olmaktadır.

Sadece dört büyük devletin tahkim edilen gücü ve kıtanın diğer devletlerinin zayıflatılması üzerine inşa edilmesi gerçeği bir yana, Viyana düzenine yönelik bir başka eleştiri tesis edilen güç dengesinin adaletli olmadığına dairdir. En dikkat çekici yorum, bir bakıma kendi yöneticilerini de eleştiren Ruslardan gelmiştir. Onlara göre 1815 kararları Fransa'nın yanında kıtada Rusya'yı da kontrol altına alan Büyük Britanya'yı yüzyılın geri kalanında dünyada rakipsiz bırakan bir düzenlemeydi (Bridge, 1977, s. 36). Sonucun buraya varacağını bir Rus generali daha 1812 yılında öngörmüştü. Napoleon'un başarısız Rusya macerasının ardından ordusuyla batıya doğru ilerleme emri verilen General Kutusov isteksiz ve endişeliydi. Generale göre Napoelon'un tamamen tasfiye edilmesi akıllıca değildi. Zira onun yerini Rusya veya bir başka Avrupalı devlet değil, zaten denizlerin hakimi olan Britanya alacaktı ki onun egemenliği daha çekilmez olurdu. Her şey olup bittiğinde bu sonucun artık kaçınılmaz olduğunu gören bir başka Rus general de aşırı gururu ve uzlaşmaz tavrından ötürü bunda katkısı olduğunu düşündüğü Napoleon' u da suçlamış, kızgınlığını şöyle ifade etmişti: “ Büyük Britanya herkesten çok bu alçağa borçludur. Çünkü onun yarattığı olaylar sayesinde Britanya'nın büyüklüğü ve zenginliği çok artmıştır (Kennedy, 1994, s. 164-165). Gerçekte öyle de olmuştu. Britanya temsilcisi Castlereagh'ın yücelttiği devletlerarası denge kıtadaki toprak düzenlemesi için geçerli olmuş, denizler ve deniz aşırı coğrafyalarda söz konusu olmamıştı. Britanya, kongrede denizlerdeki tekelinin tartışmaya açılmasına dahi izin vermemiş, üstelik bu egemenliğini diğer devletlere de kabul ettirmişti. Bu deniz aşırı üstünlük ve büyüme ona diğer devletlerin hiç birinin sahip olmadığı, II. Dünya Savaşı'na kadar devam edecek bir zenginlik kaynağına ulaşmasını sağladı.

Viyana düzenlemesine karşı en büyük ve anlaşılır tepki elbette Fransızlara aitti. Kongre, Fransa'yı da büyük güç olarak kabul etmiş olsa da, Fransızlar bunu çok ta değerli bulmadılar. Öncelikle, Ruslar gibi onlar da düzenlemenin hiç adil olmadığı görüşündeydiler. Fransa devrim öncesi sınırlarına çekilmek zorunda bırakılırken, müttefikler Napoleon'un yenilgisini kendi topraklarını genişletmek için bir fırsat olarak değerlendirmişlerdi. Öte yandan, muzaffer devletler Fransa'nın etrafını güçlü ve düşman devletlerle kuşatarak mahkum etmişler, onurunu kırmışlardı. Onlar için yeni düzen Fransa karşıtı silahlı ve bencil bir barıştı. Bu düşünceler 1815 sonrası Fransız dış politikasının ana damarı olacak, Fransız hükümetler gelecekte hep revizyonist bir siyaset izleyeceklerdi (Bridge, 1977, s. 34; Bullen, 1977 (2), s. 124-125, 130).

Özetlenecek olursa, sadece muzaffer dört devletin tarihsel ve güncel çıkarlarını gözetken, tüm kıtanın efendileri kılan, küçük devletleri ve özgürlükleri ikinci defa ellerinden alınan halkların ulusal haklarını ve yaygın milli beklentilerini görmezden gelen 1815 düzenlemesi dört müttefik devlet arası bir uyum ve barış getirdi ama kitleler için söz konusu değildi. Napoleon mirasını çözmek için toplanan kongre, bu yönüyle yeni çatışmaların ve sorunların tohumlarını ekerek gelecek kuşaklara çözülmesi gereken yeni bir miras bırakmış oldu.

Kaynakça

- Ahmet Cevdet Paşa. (1994). *Tarih-i Cevdet*, 5, Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- ANDERSON, M. Smith. (2001). *Doğu Sorunu 1774-1923*, (Çev. İdil Eser), YKY, İstanbul.
- ARMAOĞLU, Fahir. (1997). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, TTK, Ankara.
- BARTLETT, Christopher. (1997). Britain and the European Balance, 1815-1848, *Europe's Balance of Power 1815-1848*, (Edited by Alan Sked), the Mcmillian Press, London, s. 145-163.
- BEST, Antony, Jussi M.Hanhimaki. (2012). *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*, (Çev. Taciser Ulaş Belge), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- BULLEN, Roger. (1977). The Great Powers and the Iberian Peninsula, 1815-1848, *Europe's Balance of Power 1815-1848*, (Edited by Alan Sked), the Mcmillian Press, London, s. 54-78.
- BULLEN, Roger. (1977). France and Europe, 1815-1848, the Problems of Defeat and Recovery, *Europe's Balance of Power 1815-1848*, (Edited by Alan Sked), the Mcmillian Press, London, s. 122-144.
- BRIDGE, Roy. (1977). Allied Diplomacy in Peacetime: The Failure of Congress System, 1815-1823, *Europe's Balance of Power 1815-1848*, (Edited by Alan Sked), the Mcmillian Press, London, s. 34-53.
- DAKIN, Douglas. (1977). The Congress of Vienna, 1814-1815 and its Antecedents, *Europe's Balance of Power 1815-1848*, (Edited by Alan Sked), the Mcmillian Press, London, s. 14-34.
- DAVIES, Norman. (2011). *Avrupa Tarihi*, (Çev. Burcu Çığman-Elif Topçugil), İmge, Ankara.
- JARRETT, Mark. (2013). *The Congress of Vienna and its Legacy, War and Great Powre Diplomacy after Napoleon*, I. B. TAURIS, New York.
- KENNEDY, Paul. (1994). *Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşleri*, (Çev. Birtane Karanakçı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- LEFEBVRE, G. (2011). *Napoleon*, Routledge, New York.
- LERNER, M. B. (1993). *Western Civilizations*, W.W. Norton @ Company, New York.
- LOVEN, David, Lucy Riall. (2000). Restoration Government and the Legacy of Napoleon, *Napoleon's Legacy: Problems of Governmet in Restoration Europe*, (Edited by David Loven and Lucy Riall), New York, s.1-29.
- MERRIMAN, John. (2010). *Rönesans'tan Bugüne Modern Avrupa Tarihi*, (Çev. Şükrü Alpakut), Say Yayınları, İstanbul.
- PALMER, R. R. (1960). *A History of the Modern World*, Alfred A. Knopf, New York.
- POTYEMKIN, Vladimir. (1977). *Uluslararası İlişkiler Tarihi*, I, (Çev. Attila Tokatlı), May Yayınları, İstanbul.

- ROBERTS, J. M. (2010). *Avrupa Tarihi*, (Çev. Fethi Aytuna), İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- RUDE, George. (2022). *Fransız Devrimi*, (Çev. Ali İhsan Dalgıç), İletişim, İstanbul.
- SEAMANN, I. C. B. (1955). *From Vienna to Versailles*, Methaew @ Co, New York.
- SEDIVY, Miroslaw. (2013). *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, University of West Bohemia, Pilsen.
- SIEMANN, Wolfram. (2019). *Metternich, Strategist and Visionary*, Harward University Press, London.
- SKED, Alan. (1977). *The Metternich System, 1815-1848, Europe's Balance of Power 1815-1848*, (Edited by Alan Sked), the Mcmillian Press, London, s. 98-121.